

УДК 811.111: 81'37:81'366:81'367

Л. Г. Котнюк,
кандидат філологічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
kotniuk1956@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0186-9913

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА ЯК ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПРИПУЩЕННЯ В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджуються англійські модальні дієслова, що передають модальне значення припущення в газетному дискурсі. З'ясовано, що цю функцію виконують модальні дієслова can, may, must, should, ought to, will, would. Проаналізовані комунікативні типи речень, в яких передається припущення модальними дієсловами, виокремлено різні фрагменти об'єктивної дійсності, що виступають об'єктом припущення. а також виявлено часову співвіднесеність припущення до теперішнього, минулого чи майбутнього.

Ключові слова: припущення, модальне значення, модальні дієслова, комунікативні типи речень, інфінітив, публіцистичний стиль, газетний дискурс.

Люди постійно формують припущення у процесі пізнавальної діяльності (як науково – фахової, чи практично спрямованої, так і побутової). Оскільки публіцистичний стиль (стиль масової комунікації), що є одним з функціональних різновидів літературної мови, обслуговує сферу політико-ідеологічних, економічних і культурних відносин у суспільстві, в ньому, безперечно, зустрічаються приклади припущень. Для публіцистичного стилю характерні такі категорії, як образ автора, інтенція, авторська позиція, ідеологема, соціальна оцінність, стилістична тональність, образ адресата.

Образ автора становить центральне поняття публіцистики: образ автора публіцистичного тексту – це і є сам автор-журналіст, творець тексту. Конкретний журналіст, автор публікації, є людиною публічною, він виражає ідеї певного суспільства в певний історичний період його розвитку. Поняття "образ автора" тісно пов'язане з поняттям "інтенція" (комунікативний намір автора). Інтенцією автора публіцистичного тексту є переконання читача в правильності трактування дійсності автором статті. Весь публіцистичний текст підпорядкований цьому глобальному комунікативному наміру автора. Публіцистичний текст поєднує логічність доводів і полемічність викладу. Публічне обговорення, безперечно, здійснюється через конфронтацію, протистояння сторін, ідей і поглядів, що викликається інтересом до поставленої проблеми.

Метою статті є опис функціонування модальних дієслів як граматичного засобу формування припущення у публіцистичному дискурсі. **Актуальність** цього дослідження визначається зростаючим інтересом до вивчення особливостей процесу комунікації і їх відображення в різних стилях. **Об'єктом дослідження** є публіцистичний дискурс. **Предметом дослідження** є модальні дієслова як граматичний засіб вираження припущення в публіцистичному дискурсі. **Матеріалом дослідження** стали текстові фрагменти з англійський газет 21 століття, які містяться в Британському національному корпусі (BNC – від англ. British National Corpus).

У процесі комунікації мовці часто у своїх висловлюваннях виражають припущення щодо певних фактів повідомлення. Це трапляється, якщо автор повідомлення недостатньо обізнаний про те, про що йде мова у висловлюванні, або ж не бажає категорично стверджувати або заперечувати згадані факти, описуючи їх як більш-менш ймовірні.

Висновки, що базуються винятково на основі попередньо наведених доказів, є істинними, чинними, так як їх вихідні припущення істинні [1]. Істинність таких висновків можна гарантувати, що і відрізняє їх від припущення – твердження, яке суб'єкт мовлення подає не як істинне, а як таке, що може бути істинним або хибним.

Припущення розглядається сучасною лінгвістикою як особливий тип модальності [2].

Термін "модальність" має багато значень, що виражаються різними граматичними, лексичними та інтонаційними мовними засобами, об'єднаними на підставі того, що всі вони передають ставлення мовця до того, що повідомляється, чи показують відношення змісту висловлювання до дійсності. В граматиці російської мови (головний редактор – доктор філологічних наук Н. Ю. Шведова) виділяються чотири сфери модальних значень:

1) об'єктивно-модальні значення, що характеризують всі речення і виражаються абстрактними синтаксичними категоріями, які показують відношення змісту висловлювання до дійсності, тобто це значення реальності – нереальності;

2) суб'єктивно-модальні значення, в яких міститься відношення мовця до того, про що йде мова, присутні не у всіх реченнях; вони забезпечуються інтонацією, спеціальними синтаксичними конструкціями, порядком слів, повторенням слів, увідними словами та сполучуваністю повнозначних слів з частками чи окликами;

3) модальні значення тих слів (наприклад, дієслів і прикметників), що передають можливість, бажаність, зобов'язання, необхідність; вони є наближеними до сфери суб'єктивних модальних значень тому, що в лексичній семантиці цих слів в більшості випадків міститься значення особистісного, суб'єктивного ставлення до чогось;

4) значення, що стосуються сфери твердження, заперечення і питання [3: 215].

Аналіз модальних значень третьої групи (вираження можливості, бажаності, зобов'язання, необхідності тощо) показує, що в сучасній англійській мові перераховані модальні значення можуть передаватися за допомогою модальних дієслів.

Англійські граматики містять різні списки модальних дієслів. Деякі мовознавці визнають 12 модальних дієслів: *can, may, must, should, ought, shall, will, would, need, dare, to be, to have (to have got)* [4: 160]. Інші виключають з виділеної групи *to be, to have (to have got)* або додають *used to* [5: 38].

Модальні дієслова, на відміну від інших дієслів, не позначають дію чи стан; вони лише показують ставлення мовця до дії, вираженої інфінітивом, що сполучається з модальним дієсловом, виконуючи разом синтаксичну функцію дієслівного складеного модального присудка [4: 160]. Враховуючи подібність модальних дієслів до допоміжних дієслів сполучатися з інфінітивом, деякі лінгвістичні джерела називають модальні дієслова модальними допоміжними (modal auxiliaries) [5: 38].

Модальні дієслова передають широкий спектр модальних значень, пов'язаних:

1) з інформуванням мовцем адресата (слухача чи читача) про ставлення до дії: можливість чи відсутність можливості, здатність чи відсутність здатності, необхідність тощо виконати дію;

2) з впливом мовця на інших співрозмовників (команди, прохання, дозвіл, порада, запрошення, пропозиція, докір, попередження, обіцянка, погроза);

3) з процесом виведення висновку, тобто умовиводом мовця, що є результатом його міркування тощо [6: 11].

Необхідно зазначити, що саме модальні значення третьої групи (пов'язані з формуванням висновку мовця стосовно певного факту повідомлення) можуть використовуватися для передачі припущення стосовно повідомлення, що і фіксується в тлумачних словниках англійської мови:

- *Can – used in the negative for saying that you are sure sth is not true: That can't be Mary – she's in New York ; used to express doubt or surprise: What can they be doing?* [7: 215];

- *May – used to say that something is possible: He may have [=perhaps he has] missed the train* [7: 948];

- *Must – used to say that something is likely or logical: You must be hungry after all that walking* [7: 1006];

- *Should – used to say that you expect sth is true or will happen: We should arrive before dark* [7: 1408];

- *Ought to – used to say what you expect or would like to happen: Children ought to be able to read by the age of 7* [7: 1074];

- *Will – used for stating what you think is probably true: That'll be the doctor now* [7: 1746].

Словникові статті відповідних дієслів розкриваються через слова: впевнений / sure, не є істинним / is not true, сумнів / doubt, здивування / surprise, можливо / is possible, ймовірний / is likely, ймовірно / probably, логічний / logical, очікувати / expect, вважати / think, що передають відсутність категоричності мовця, опис згаданих фактів як більш-менш ймовірних.

Здатність модальних дієслів виражати відношення мовця до змісту всього висловлювання в плані його відповідності дійсності (тобто значення припущення, які перераховані в третій групі зазначених вище модальних значень) є вторинною, більш пізньою, функцією модальних дієслів. В своїй основній, первинній функції модальні дієслова виражають відношення між суб'єктом дії і дією, що передає її необхідність, можливість тощо [8: 84].

Різниця між модальними дієсловами, які вживаються в первинній і вторинній функціях, спричинена:

- різною співвіднесеністю модального відношення (у своїй первинній функції модальні дієслова виражають відношення між суб'єктом дії і дією; у своїй вторинній функції модальні дієслова відображають відношення мовця до змісту всього висловлювання в плані його відповідності дійсності);

- специфікою значення модальних дієслів (модальні дієслова в своїй первинній функції зберігають в більшій чи меншій мірі свої конкретні лексичні значення – необхідності, можливості; значення модальних дієслів, вжитих у своїй вторинній функції, наближуються [8: 86].

Must, should, ought to will, would передають значення припущення, що межує з упевненістю, в розповідних стверджувальних реченнях (на українську мову перекладаються "певно, напевно"). Проте в деяких граматиках зазначається, що значення припущення модального дієслова *must*, хоча є характерним для тверджень, іноді зустрічається у розповідному заперечному реченні в американському варіанті англійської мови [10: 342].

Can / could виражає сумнів, здивування (doubt, surprise) в загальних і спеціальних питаннях (на українську мову можуть перекладатися "невже").

Can't / couldn't мають значення невіри, неймовірності (improbability, incredulity) у розповідних заперечних реченнях (в українській мові – "не може бути").

May / might виражають припущення з відтінком сумніву, невпевненості (supposition implying uncertainty) в розповідних стверджувальних і заперечних реченнях (український відповідник – "можливо").

Різні відтінки припущення (від більшого ступеня ймовірності до сумніву і навіть невідповідності дійсності) спричиняються як лексичним значенням модальним дієслів, так і комунікативним типом речення, в якому містяться ці модальні дієслова.

Наприклад:

1. *She had him behaving like a schoolboy. It must have been like a drug to him because he sounded completely obsessed [BNC H82CH1W_newsp_tabloid].*

2. *Start spreading the news -- a little Cruiser may be on the way [BNC 71CH1W_newsp_tabloid].*

В першому прикладі вживається модальне дієслово "must", яке передає найбільший ступінь впевненості: "must have been" перекладається "напевно, був". Модальне дієслово "may" в другому прикладі виражає менший ступінь впевненості мовця: "may be" перекладається "можливо, є".

Модальні дієслова, що передають значення припущення, мають різну частотність вживання в сучасній англійській мові. Наприклад, *should, ought* до рідко зустрічаються в аналізованих прикладах. Припущення, що передає сильну ймовірність (supposition implying strong probability) виражається, як правило, модальним дієсловом *must* [9: 98, 100, 103].

Модальні дієслова можуть виражати припущення, що стосується різних часових планів: майбутнього, теперішнього чи минулого.

Припущення щодо майбутніх дій, наприклад, може передаватися модальними дієсловами *may, might*, що сполучаються з неперфектними інфінітивами [4: 165]. Наприклад,

-... *you will have to work long and unsociable hours and may have to go without a holiday or make other sacrifices' [129CH1W_newsp_tabloid];*

-... *those feelings returned -- I might not see the leaves again, I might have to leave my wife Fiona on her own [61CH1W_newsp_tabloid];*

- *That's the best way to be helpful to your mum. One day you might be her bridesmaid ... in her best hat ... [169CH5W_newsp_tabloid].*

Припущення щодо теперішніх дій виявляється при сполучуваності модальних дієслів з неперфектними інфінітивами в загальному виді, якщо дієслово не має тривалих форм, і неперфектними інфінітивами в тривалому виді, якщо дієслово має тривалі форми [9: 84]. Наприклад,

-*She said:' The entire building is on fire. There must be hundreds of people living in that building.'* [157CH2W_newsp_tabloid];

-*Swim with sharks? You must be joking!* [120CH1W_newsp_tabloid];

-*I've some idea how Simone Hyams must be feeling...* [131CH1W_newsp_tabloid];

-*For a thriller to really thrill there should be moments when you are gripping the edge of your seat wondering if the star [158CH1W_newsp_tabloid].*

Припущення щодо минулих дій виражаються словосполученнями модальних дієслів з перфектними інфінітивами в загальному і тривалому виді [9: 91]. Наприклад,

It was a story that must have touched the whole nation's hearts [BNC 208CH3W_newsp_tabloid];

The leaves may have been scorched by the salt in the wind... [BNC 134CH1W_newsp_tabloid];

It's the sort of gem Richard Burton might have bought ... [BNC 47CH1W_newsp_tabloid].

На часову віднесеність вказує не модальне дієслово, а той інфінітив, який сполучається з ними.

Можна виокремити **припущення, стосовно різних фрагментів об'єктивної дійсності:**

1) існування певних предметів:

There must be armies of males ... [BNC 78CH1W_newsp_tabloid];

2) наявності у предметів тих чи інших ознак:

- *And he must be mad ... [BNC 208CH3W_newsp_tabloid];*

- *... he must have been even more surprised by her message [BNC 93CH1W_newsp_tabloid];*

- *These offers may not be as wonderful as they seem [BNC 103102CH1W_newsp_tabloid];*

- *But Fergie might be reluctant to release one of his English midfield players [BNC 147146CH3W_newsp_tabloid];*

3) дій:

- *Team owner Frank Williams must have watched his pit lane monitor with a mixture of delight and dismay [217CH3W_newsp_tabloid];*

- *A gung-ho sailor may have fired the missile that killed five Turks in a NATO exercise [BNC 166CH2W_newsp_tabloid].*

Отже, модальні дієслова передають припущення у різних стилях мовлення, зокрема у сфері використання публіцистичного стилю — громадсько-політичній, суспільно-виробничій, культурно-освітній діяльності та навчанні. Основним завданням публіцистики (зокрема її газетно-журнального підвиду) є інформувати (передавати соціально значиму інформацію) та впливати (переконувати читача в

чому, навіювати йому певні ідеї, погляди, спонукати його до певних дій). Ці функції є взаємопов'язаними, вони забезпечуються відбором певних фактів та характером їх подачі [11].

Доступність, чіткість і яскравість викладу забезпечується використанням виразних засобів і стилістичних прийомів різних мовних рівнів на тлі загальноживаної лексики та синтаксично нейтральних граматичних структур. Логічність публіцистичного тексту створюється як строго логічною послідовністю розміщеного матеріалу, так і узагальненнями і висновками, до яких приходять автор статті при порушенні важливої суспільної проблеми і аналізі можливих шляхів її вирішення.

Модальні дієслова, які у своїй вторинній функції виражають ставлення мовця до змісту речення-висловлювання в плані його відповідності дійсності, використовуються в якості засобів вираження припущення щодо висловлюваних фактів, які мовець не бажає категорично стверджувати або заперечувати. Пом'якшення категоричності висловлювання дає можливість читачу більш критично віднестися до повідомлення, задуматися про ступінь достовірності викладених фактів, погодитися чи не погодитися, виходячи зі свого власного життєво-професійного досвіду, з припущенням, висловленим автором статті. Припущення автора публіцистичного тексту дає можливість читачу зайняти більш активну позицію в сприйнятті інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Імовірнісні твердження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1566021237656/logika/imovirnisni_tverdzhennya.
2. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія [Електронний ресурс] / К. О. Ралдугіна. – Режим доступу : web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf.
3. Русская грамматика, том II : Синтаксис / Глав. ред. Н. Ю. Шведова. – Москва : Наука, 1982. – 709 с.
4. Грамматика английского языка : Морфология. / [Кобрина Н. А., Корнеева Е. А., Оссовская М. И., Гусева К. А.]. – М. : Просвещение, 1985. – 288 с.
5. University Grammar of English / Под редакцией И. П. Верховской / [Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J.]. – М. : Высш. школа, 1982. – 391 с.
6. Євченко В. В. Як використовувати модальні дієслова сучасної англійської мови / В. В. Євченко, А. В. Сингаївська. – Житомир : Полісся, 1999. – 148 с.
7. Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – 1780 p.
8. Зверева Е. А. Научная речь и модальность / Е. А. Зверева. – Ленинград : Наука, 1983. – 158 с.
9. Gordon E. M. A Grammar of Present-day English / E. M. Gordon, I. P. Krylova. – Moscow : Higher School Publishing House, 1974. – 333 p.
10. Swan M. Practical English Usage / M. Swan. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 654 p.
11. Публицистический стиль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ru.wikipedia.org/wiki/.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Imovirnisni tverdzhennia [Probabilistic Statements] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://pidruchniki.com/1566021237656/logika/imovirnisni_tverdzhennya
2. Ralduhina K. O. Modalnist' yak lohiko-filosofs'ka ta linhvistychna katehoriia [Modality as a Logical-philosophical and Linguistic Category] [Elektronnyi resurs] / K. O. Ralduhina. – Rezhym dostupu : web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf.
3. Ruskaiia grammatika, tom II : Sintaksis [Russian Grammar, Volume II : Syntax] // Glav. red. N. Yu. Shvedova. – Moskva : Nauka, 1982. – 709 s.
4. Grammatika angliiskogo yazyka : Morfologiia [English Grammar : Morphology] / N. A. Kobrina, Ye. A. Kornieieva, M. I. Ossovskaiia, K. A. Guzieieva. – M. : Prosveshcheniie, 1985. – 288 s.
5. Quirk R. University Grammar of English / Pod redaktsiiei I. P. Verhovskoy / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – M. : Vyssh. shkola, 1982. – 391 s.
6. Yevchenko V. V. Yak vykorystovuvaty modal'ni diieslova suchasnoi anhliiskoi movy [How to Use English Modals] / V. V. Yevchenko, A. V. Syngaivska. – Zhytomyr : Polissia, 1999. – 148 s.
7. Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – 1780 p.
8. Zvereva Ye. A. Nauchnaia rech' i modalnost' [Scientific Speech and Modality] / Ye. A. Zvereva. – Leningrad : Nauka, 1983. – 158 s.
9. Gordon E. M. A Grammar of Present-day English / E. M. Gordon, I. P. Krylova. – Moscow : Higher School Publishing House, 1974. – 333 p.
10. Swan M. Practical English Usage / M. Swan. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 654 p.
11. Publitsisticheskiy stil' [Publicistic Style] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : ru.wikipedia.org/wiki/.

Котнюк Л. Г. Модальные глаголы как средства выражения предположения в газетном дискурсе английского языка.

В статье исследуются английские модальные глаголы, передающие модальное значение предположения в газетном дискурсе. Эту функцию выполняют модальные глаголы can, may, must, should, ought to, will, would. Проанализированы коммуникативные типы предложений, в которых передается предположение модальными глаголами, выделены различные фрагменты объективной действительности,

выступающие объектом предположения, а также выявлена временная соотнесенность предположения к настоящему, прошлому или будущему.

Ключевые слова: *предположение, модальное значение, модальные глаголы, коммуникативные типы предложения, инфинитив, публицистический стиль, газетный дискурс.*

Kotniuk L. G. Modal Verbs as Means of Expressing Assumptions in the Newspaper Discourse of the English Language.

The article deals with English modal verbs, which convey the modal meaning of assumptions in the newspaper discourse. An assumption is a special type of modality. It is established that this function is performed by the modal verbs can, may, must, should, ought to, will, would. Modal verbs express a wide range of modal meanings, including those which refer to the process of drawing conclusions, i.e. the speaker's conclusions, which are the result of his reasoning, etc. Different shades of assumptions (from a higher degree of probability to doubt and even inconsistency with reality) are caused by both the lexical meaning of modal verbs and the communicative type of the sentences, which contain these modal verbs. The article analyzes the communicative types of sentences containing the modal verbs expressing assumptions, singles out various fragments of objective reality, which serve as the object of making assumptions, as well as determines the temporal orientation of the assumption to the present, past or future. The modal verbs, which reflect the speaker's attitude to the contents of the utterance in terms of the correspondence between the expressed facts and reality, are used as means of expressing assumptions about the facts, which the speaker does not want to categorically affirm or deny. Mitigation of categorical statements allows the reader to think about the message more critically and take a more active position in the perception of information.

Key words: *supposition / assumption, modal meaning, modal verbs, communicative types of sentences, infinitive, publicistic style, newspaper discourse.*